

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Изабрани на III редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду, одржаној 25. фебруара 2016. године, у комисију која би донела оцену о докторској дисертацији Ила Акада, докторанда на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду, подносимо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Ил Акад је рођен 20. 04. 1982. године у Београду На Филозофски факултет Универзитета у Београду, Одељење за класичне науке, уписао се пошто је завршио Филолошку гимназију у Београду 2001. године. Дипломирао је 2007. године, са просечном оценом 9,54 и оценом 10 на одбрани дипломског рада са темом „Грчке позајмљенице у српском језику“.

Од јуна 2008. године, са паузом због одслужења војног рока између јуна и децембра 2009, запослен је на Одељењу за класичне науке у звању сарадника у настави. Од децембра 2010. године је на истом Одељењу запослен у звању асистента. Докторске студије из византијске филологије код проф. др Александра Поповића уписао је у фебруару 2010. године.

Кандидат Ил Акад је до сада објавио два научна рада:

„Prouptos kindunos“, *Lucida intervalla* 39, 2010, 63-83 .

„Три Константинова писма код Евсевија Кесарејског, Теодорита Кирског и Сократа Схоластика“, *Византијски свет на Балкану*, Београд 2012, 563-569.

Ил Акад је, како се из приложеног види, заинтересован првенствено за средњовековни грчки језик и књижевност, па је, у складу с тим, предложио следећу тему своје докторске дисертације: „Језик и стил Јована Мосха и *Apothegmata Patrum*“.

Предмет и циљ дисертације:

Кандидат се у свом раду бави језиком и стилем у два веома значајна дела позноантичке монашке књижевности. У питању су *Луг духовни* Јована Мосха (с. 550 –

619), писан током његових путовања по важним монашким центрима почетком седмог века и *Apophthegmata Patrum*, нешто ранија збирка изрека пустињских отаца, углавном египатских, која је добила облик у којем је сада познајемо негде почетком шестог века. Писана језиком веома различитим од дела класицистичке (или, можда боље, атицистичке) књижевности истог периода, ова два дела се, уз *Хронографију* Јована Малале (с. 491 – 578), узимају као главни представници књижевности ниског стила, понекад и као, поред папируса, најбољи извори за проучавање говорног грчког језика тога доба.

Језик и стил се овде намерно одвајају и оба термина се користе у наслову да би се избегло преурањено доношење закључака о природи језичких феномена који се истражују. Наиме, стил је овде начин на који се језичка средства користе да би се изазвао одређени утисак код читаоца. Језик је своје место у наслову добио зато што се не може унапред тврдити да су аутори увек били свесни да постоји више од једног начина да се нешто искаже. У том случају, њихов језик би био добар извор за проучавање позноантичког вулгарног грецитета.

Ова два дела се проучавају напореда из више разлога. Први је свакако то што се налазе заједно у многим рукописима. Поред тога, њихова рукописна традиција је веома разуђена, подложна честим изменама од стране. У случају *Apophthegmata*, знамо за три главне верзије – алфабетску, систематску и, најмлађу, анонимну збирку. Свака од ових верзија је до нас дошла у мноштву облика, проширених и скраћених. У њих су лако улазиле и приче из других сличних зборника. Већ је цариградски патријарх Фотије (с. 810-893) знао за две верзије различите дужине. Данас се, упркос томе што се ново издање већ дуго најављује, још увек користи Мињово некритичко издање из XIX века, настало поређењем два ранија рукописа, оба из XVII века. Неки делови су, међутим, штампани касније и одвојено на основу различитих других рукописа. Оба дела су сачувана и у раним преводима – *Apophthegmata* на латински из VI, *Луг* у преводу на старословенски, сачуваном у рукопису из XI или XII, а насталом вероватно још у IX веку. Најважнији разлог је, разуме се, то што су им многе језичке црте заједничке.

Овим истраживањем указано је, најпре, на језичке и стилске сличности између *Apophthegmata Patrum* и *Луга духовног*. Потом је кандидат покушао да утврди њихов однос према другим документима из овог периода. Коначно, покушао је да прати настанак посебног стила којим су ова дела писана.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Кандидат је покушао, чини нам се са доста успеха, да овим истраживањем покаже, пре свега, да су *Луг духовни* и *Aprophthegmata Patrum* писани истоветним стилем. Потом да је тај стил, иако у себи садржи извесне елементе говорног, народног језика, плод дугог развоја који се, по свој прилици, одвијао у манастирским срединама. Коначно, успео је да ове, такозване вулгарне елементе, одвоји од оних преузетих из богатог, многовековног грчког књижевног наслеђа. Поред овога, покушао је да покаже да су ова два списка постала стилски узор за каснија дела такозване душеполезне књижевности.

Кратак опис садржаја дисертације:

ТЕКСТ КАНДИДАТОВЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ ЈЕ ПОДЕЉЕН НА СЛЕДЕЋА ПОГЛАВЉА:

1 САДРЖАЈ

2 УВОД

3 ЗАМЕНИЦЕ

4 ДОПУНЕ

5 ОДРЕДБЕ

6 ВРЕМЕНА И НАЧИНИ

7 ЛЕКСИКА

8 ЗАКЉУЧАК

9 Библиографија

УВОД

У уводу се износе разлози због којих се *Луг духовни* Јована Мосха и *Aprophthegmata Patrum* посматрају заједно, дефинише се циљ истраживања и објашњава метод. Такође, ови списи се смештају у шири културно-историјски оквир времена у коме су настали.

ЗАМЕНИЦЕ

У овом поглављу се укратко разматра улога и начин употребе ове категорије речи у делима која су предмет истраживања.

ДОПУНЕ

Овде је реч о допунама уз различите врсте глагола. Нисмо уочили да кандидат игде јасно дефинише шта све обухвата овај термин. Како нам се чини, он има на уму, пре свега, језичке конструкције које се, на пример, користе када треба превести управни говор у неуправни, или увести изричну реченицу. У оквиру овога обухваћени су глаголи говорења, мишљења, веровања, перцепције, сећања, хтења, наређивања, мољења, захтевања, надања, очекивања, бојазни и такозвани фазни глаголи. Ово поглавље заузима читавих тридесет страна, што чини трећину основног текста.

ОДРЕДБЕ

Пето поглавље посвећено је одредбама. Као и када су у питању „допуне“, термин је на први поглед недовољно јасан. Пажљивијим читањем видимо да он обухвата врло разноврсне граматичке категорије. Од везника намерних реченица до партиципа футура и инфинитива који означава циљ, односно сврху главне радње реченице, као и одређених предлошко-падешких конструкција. Ово разматрање је посвећено, пре свега, променама у односу на класични грчки језик. Поглавља под насловом „Допуне“ и „Одредбе“ чине средишњи и најобимнији део кандидатовог излагања.

ВРЕМЕНА И НАЧИНИ

У овом поглављу пажња је посвећена променама у употреби глаголских времена и начина у односу на текстове класичних грчких писаца. Од глаголских времена, то јест од начина њихове употребе, посебно су обрађени перфекат и футур, а од начина недостаје само императив, односно, обухваћени су индикатив, конјунктив и оптатив.

ЛЕКСИКА

Ово поглавље се бави лексиком ова два текста у поређењу са осталим делима из истог периода и утврђује се постоји ли речник карактеристичан за душеполезне приповести, а који се не јавља у осталим делима духовног или световног карактера из истог периода. У овом поглављу су обрађене и оне појаве које се налазе између синтаксе и лексике, као што су маркери дискурса (discourse markers) – речи и фразе које повезују исказе и усмеравају пажњу читаоца или саговорника.

ЗАКЉУЧАК

У закључку се посебна пажња посвећује питању публике и њених очекивања и ауторским конвенцијама.

БИБЛИОГРАФИЈА

Списак коришћене литературе обухвата осамдесетак наслова. Набројани радови су објављени између краја XIX века и данашњег тренутка. Добар број њих је публикован у последње две деценије и доноси најсавременије резултате у истраживању средњовековног грчког језика и књижевности. Кандидат је у библиографију уврстио и речнике, лексиконе и приручнике незаобилазне у проучавању византијске цивилизације и средњовековног грчког језика.

Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Ово истраживање допринело је, пре свега, бољем разумевању позноантичких, односно рановизантијских, збирки монашких прича као и разјашњењу питања књижевне публике тог периода. Размотрена је употреба неколико различитих врста речи, уз обраћање нарочите пажње на употребу глагола. Посебно је обрађена и лексика ових текстова, намењених, пре свега, широј читалачкој публици, често скромног језичког и књижевног образовања. Поред тога, одвајање елемената говорног језика од црта баштињених из књижевне традиције продубило је, с једне стране, наше познавање касног вулгарног грецитета, а с друге је помогло да се боље разумеју стилска средства која су у то време стајала ауторима на располагању.

Закључак:

Докторска теза кандидата Ила Акада је добро конципирана, у складу са захтевима савремене научне методологије у класичној филологији, односно лингвистици. Написана концизним и јасним стилем, одаје ауторову акрибичност и педантност у истраживању. Поред најсавременијих научних радова, кандидат се у великој мери ослонио и на дела која су данас опште прихваћена као незаобилазна у бављењу византијском филологијом. За предмет свог истраживања одабрао је лингвистички аспект два привидно језички једноставна, невелика књижевна дела из најранијег периода Византије. Овај њихов аспект је, можда управо због те привидне једноставности до сада у науци био занемарен, па самим тим и њихов значај као прелазне тачке између античког, класичног гречитета и средњовековног грчког. Будући да су била намењена широкој читалачкој публици, језик којим су писана, као што је аутор више пута нагласио, близак је вулгарном, колоквијалном говору тога доба. Тема је, према мишљењу чланова комисије и ментора, оригинална, добро образложена, и представља допринос не само у нашој научној средини, већ у класичној филологији уопште.

С обзиром на све горе наведено, слободни смо да препоручимо Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати тезу Ила Акада, под насловом „Језик и стил Јована Мосха и *Apothegmata Patrum*“, и да му одобри да приступи њеној одбрани.

С поштовањем,

Београд, 26.02.2016.

Проф. др Александар Лома

Доцент др. Душан Поповић

Проф. Др Александар Поповић
(ментор)